

ЕЗИКОВАТА СИТУАЦИЯ В УКРАИНА

Стефан Узунов

Анотация: У статті розглянуто питання функціонування української та російської мови на території України. Автор простежує розвиток соціолінгвістичних термінів – «диглосія» та білінгвізм, історію використання української та російської мови та з'явлення мовного феномену «суржик».

Ключові слова: українська мова, російська мова, диглосія, білінгвізм, суржик

В Украина на границата на XX и XIX век езиковата ситуация е интересна и сложна. Днес езиковите и етническите проблеми вълнуват почти всички държави, тъй като едно-езикови и едно-етнически държави на практика не съществуват. Особено силно това вълнение се усеща в Украина, поради факта, че в продължителни периоди от съществуването ѝ са създавани условия за езикова асимилация от страна на различни езици.

Факторите, които обуславят езиковата ситуация в Украина, са разнообразни и в известен смисъл дори противоречиви. За правилното изследване на езиковата ситуация е важно да се определят езиците, които се говорят, териториалното и количественото им разпространение, а също и комуникативните възможности и сферите на тяхното функциониране.

Разбираемо е, че обемът на това изследване не позволява да се разгледа езиковата ситуация в Украина детайлно. За това ще се спрем на осмислянето на част от елементите, които я формират. Правим уговорката, че по същество, това изследване разглежда отношенията между езиците, които формират езиковата ситуация в Украина и в частност социолінгвистичните отношения между украинския език и руския език, на основата на съществуващите социолінгвистични понятия.

Езиковата ситуация привлича вниманието на езиковедите във връзка с така наречената „езикова политика“ на дадена държава и се превръща в един от основните проблеми на съвременната социолінгвистиката.

Между езиковите формации на конкретно езиково (или словесно) общество при тяхното функциониране, винаги се поражда напрежение, обусловено от много фактори, в основата на които е различния социален статус на носителите. Тази проблематика се обхваща от

понятието „езикова ситуация”. При определянето на обема на понятието се има предвид съвкупността от езици и диалекти в дадено държавно обединение, в даден район или регион (Виденев 2000).

Терминът „езикова ситуация” в американската социолингвистика означава съвкупност от данни за езиците, които се употребяват в конкретна държава или в конкретен географски ареал, за вида и характера на диалектите и патуата, за броя на носителите на всяка формация и отношението към функциониращите формации в различните езикови общности (Виденев 2000).

От средата на миналия век се правят опити да се съберат и анализират данни, които попадат в границите на това понятие и сред славянските книжовни езици. Пример за това е чешкият изследовател Алоис Едличка, който още през 60-те години прави опити да изследва езиковата ситуация в Чехия. Не можем да не споменем и факта, че съществуването на държавни обединения като СССР и сложните езикови ситуации, които се формират в тях, предопределят интереса от страна на славистите по проблемите на езиковата ситуация.

Според Леонид Борисович Николски езиковата ситуация е съвкупност от подсистемите на даден език и/или системите на два или повече езика, които обслужват обществото в един или друг период на неговото развитие и които са функционално свързани.

Езиковата ситуация в едноезично общество е съвкупност от подсистемите на неговия език (териториални диалекти, социолекти, литературен език, стилове). В двуезично, какъвто е случаят в Украйна, или в многоезично общество езиковата ситуация се определя като съвкупност от системите на два или повече функциониращи езика, които могат да има и функционални рангове (Николски 1974,1976). Леонид Борисович Николски предлага и обща типология на езиковите ситуации, която е построена на две основни положения: 1) функционална натовареност; и 2) социален статус на комуникантите. Езиковите ситуации също могат да се делят на 1) екзогlossen (съвкупност от формации на повече от един език – такава е ситуацията в днешна Украйна); и 2) ендегlossen (съвкупност от формации на един език). Академик Михаил Виденев също подчертава, че езиковата ситуация не е статично явление и динамиката на нейното развитие, както в самите формации, така и между тях, се определя от различието помежду им и от борбата им за по-престижна позиция в обществото.

Допълнителен фактор в езиковата ситуация в Украйна е така нареченият „суржик”. Той не е достатъчно изследвано явление, нито сам по себе си, нито в по-широк

съпоставителен, социолингвистичен контекст и ние не бихме могли да намерим преки аналози в съществуващата до днес класическа социолингвистическа литература. СССР като политическа формация създава едни от най-благоприятните условия през XX век за мощен езиков контакт и влияние върху националните езици на народите, които влизат в състава на политическия съюз, от страна на господстващия руски език.

Базирайки се на основните теоретични изследвания в социолингвистиката, ще опитаме да разгърнем идеята за суржик – плод на диглосия, а не на билингвизъм между руски и украински език. Въпросът е сложен, доколкото в социолингвистиката няма единно мнение относно обема на двете понятия – билингвизъм и диглосия – и в повечето случаи обемът им се препокрива. За това ще разгледаме най-разпространените хипотези и ще опитаме да намерим съответстващата на дадения случай.

Билингвизмът и билингвите (хора, владеещи два и повече езика) представляват интерес за няколко съвременни научни дисциплини – психология, социология, лингвистика, социолингвистика. При билингвизма два езика съществуват съвместно в рамките на един колектив, който използва тези два езика в различни комуникативни сфери в зависимост от социалните ситуации и други параметри на комуникативния акт. Едно от последствията на колониализма се явява разпространението на двуезичието, при което един от езиците в езиковата двойка е езикът на колонизатора, който се налага като господстващ (език на администрацията, армията и т.н.). В ролята на такива езици най-често се оказват английски, испански, руски, португалски или френски. Швейцер успява да сведе определянето до „билингвизъм – два съвместно съществуващи езика” и „диглосия – взаимодействие на две съвместно съществуващи разновидности на един и същи език” (Швейцер 1990). Това мнение подлежи на доуточнения и в последвалите социолингвистични трудове на редица автори бива опровергавано.

Юнус Дешериев определя билингвизма в една от своите статии като „свободно владееене на два езика” (Дешериев 1976). Валентин Аврорин отбелязва: „Двуезичие следва да се нарича еднаквото, свободно владееене на два езика. Иначе казано двуезичието започва тогава, когато степента на владееене на втория език се приближи плътно до степента на владееене на първия (Аврорин 1972).

Най-голяма популярност по темата за съотношенията и контактите между езиците и диалектите има труда на Уриел Вайнрайх „Езици в контакт”.

„Практиката на успоредно ползване на два езика ще наричаме двуезичие, а

лицата, които я осъществяват – двуезични” (Вайнрайх 1979).

Това определение обаче не уточнява степента на владеење на езиците. За по-голяма яснота Вайнрайх и езиковедите от неговото обкръжение използват различни класификационни признаци, като:

поредност на усвояването (в зависимост от последователността на усвояване се подреждат като първи език, втори език, трети и т.н. Проблем за класифициране представляват индивиди, които изучават още в първичната семейна група два (или повече) езика);

важност за актуалната комуникация в ситуацията, в която живее индивидът. Тази класификация е предложена от У. Уайтли. Тя се отнася до необходимостта и престижността на езиците, които владее билингвът в ситуацията, в която живее. Тук езиците се поделят на „основен” или „първичен” и „спомогателен” и „вторичен”;

степен на владеење на съответните езици. Във връзка с този признак традиционната лингвистика говори за „пълен” и „частичен” билингвизъм, т.е. владеење на двата езика като родни или само единия – подлежи на фонетични, граматични и лексикални интерференции, като резултат от по-слабото му владеење.

начин на усвояване на съответния език. По този признак делим билингвизма на „естествен” (резултат от пребиваване на индивида в другоезична среда, като новият език се усвоява чрез подражание) и „изкуствен” (когато чуждият език се изучава с помощта на учебници и учебни помагала). В тази категория спадат всички изучаващи чужд език в родноезиковата си среда, като например учениците, учещи чужди езици в училище и др. (Виденов 2000).

По въпроса за дефинирането на билингвизма интерес представлява и тезата на Р. Бел. Неговата дефиниция гласи:

Билингвизмът е езикова ситуация, в която индивидът използва повече от един език (цит. по Виденов 2005).

Бел също така въвежда и делението на билингвизма на „смесен” и „координиран” в зависимост от начина, по който индивидът си служи с езиците. При координирания билингвизъм двата езика съществуват независимо един от друг. На практика това означава индивидът да владее съответните езикови системи в такава степен, че да мисли на тази, на която протича речевия акт. При смесения или още субординиран билингвизъм, единият език се владее като първи, а другият като втори (обикновено на по-ниско ниво). Именно този вид билингвизъм е предпоставка за поява на интерференция.

Прегледът на научните трудове по въпроса показва, че няма строго дефинирано мнение и за това какво съдържа терминът диглосия. За първи път го употребява В. Марсе през 1930 г. Същинското му дефиниране обаче започва едва със студията на Ч. Фъргюсън от 1959 г. Дефиницията, която се дава там, гласи:

Диглосията е относително стабилна езикова ситуация, при която в допълнение към първичните диалекти на един език (които могат да включват и един стандартен език или няколко регионални стандарта) съществува още един много различен, високо кодифициран (често граматически по-сложен) наложен вариант, носител на обширен и внушителен корпус от писмена литература от по-ранен период или от друга речева общност, който се използва предимно в официалното образование за писмени и официални цели, но не се използва от нито един сектор на обществото за всекидневни разговори (Виденев 2005).

Постановката на Ч. Фъргюсън цели да обобщи представите ни за езикова ситуация и за да съответства напълно на ситуацията на диглосия в конкретен езикова ситуация, подлежи на някои доуточнения и разширения, както отбелязва М. Виденов (Виденев 2005).

Дж. Фишман развива идеята за „разширена диглосия” в един от своите трудове от 1967 г. В основата на тази теория е заложена идеята, че формите на два генетично несвързани езика или исторически обособени и отдалечени езикови системи, използвани в едно общество, също могат да се смятат за феномен на диглосия, ако между тях има разлика по отношение на признаците власт и престиж. Той въвежда и понятията „висок език” и „нисък език” (Fishman 1967). Фишман също така предлага четириделна конструкция на отношения между висок и нисък език.

- Високият е като класически език, а ниският е като простонароден. Двата езика са генетично свързани.
- Високият е като класически език, а ниският е като простонароден. Двата езика не са генетично свързани.
- Високият като писмен език или за официални разговори, а ниският като простонароден. Двата езика не са генетично свързани.
- Високият като писмен език или за официални разговори, а ниският като простонароден. Двата езика са генетично свързани.

Идеята за диглосия в случаите на употреба на генетично различни езици разширява понятието до такава степен, че то навлиза в обема на понятието билингвизъм. Според

Фишман основният компонент, който не позволява тази граница да бъде премината, е противопоставянето по признака „висок – нисък” език при диглосията, докато при билингвизма има своеобразна симетрия „висок – висок” или „нисък – нисък”.

Мнозинството социолингвисти се обединяват около твърдението, че ситуация от типа „стандарт – диалекти” не може да бъде разглеждана като диглосия. Решение на това противоречие дава американският учен Х. Клос, който предлага диференцирането на диглосията на „вътрешна” и „външна”. Като случаи на вътрешна разглеждат постановките на Фъргюсън, а под външна се разбира диглосията с разнотипни езици или с много отдалечени еднофамилни езици (например между отделните славянски езици) (Kloss 1966).

Най-логичната постановка според М. Виденов по въпроса за същността на диглосията е дадена от У. Стюарт. В нея решаващо значение има опозицията „официалност – неофициалност”:

Съществува особен тип функционална зависимост – връзка между двете езикови форми, които независимо, че в структурно отношение могат да си приличат по редица свои особености, недостатъчно се различават по други свои черти, за да представляват различни системи от лингвистична гледна точка. Едната от тези форми обикновено е автономна, докато другата е хетерогенна по отношение на първата поне в известна степен, но и двете се използват като алтернатива една на друга подобно на алтернативността между официален и неофициален стил на един и същи език или диалект (Виденов 2005).

Двуетичието като явление на територията на днешна Украйна в значителна степен се разпространява през Средновековието. Подробно разглеждане на това явление в художествената литература, публицистиката и науката започва през XIX век. Това е свързано със създаването и затвърждаването на нов украински книжовен език и със самоопределянето на украинците като нация. В пределите на Украйна по време на съществуването на СССР изучаването на национално-езиковите взаимоотношения, включително и двуетичието, се случва в политически контекст. Когато антиукраинската политика се оказва недостатъчно ефективна и неприета от обществото, като основно средство за разрешаване на езиковите проблеми се използват възможностите на съществуващото вече двуетичие по оста историческа общност – съветски народ.

Езиков контакт между руски и украински език в рамките на една държава

съществува вече повече от три века (1654-2013) доколкото, през този период постоянно носители на украински език преминават на руски. Все пак особено активен и политически целенасочен този контакт става по времето на СССР. Съветските езиковеди разглеждат отношенията руски език – национален език (на страната в състава на СССР) като състояние на билингвизъм и ясно подчертават равенството на останалите национални славянски езици с руския език. Зад тези становища на известни съветски езиковеди прозират политическите стремежи и напътствия на съветската власт.

Билингвизмът, представен от неруско езичните държави, които влизат в състава на СССР и руския език, е нееднороден във възрастово, териториално и социално отношение. Показателен за това е фактът, на сериозно разминаване в резултатите, които постига еднаквата езикова политика в Западна и в Източна Украйна. Билингвизмът през XX век съществува в широк спектър от сравнително равностойно владееие на националния език и смятания за по-престижен език на международно общуване – руски, до по-слабо владееие на руски език или слабо владееие на родния език.

Съществуват много примери за различни нива на владееие на украински и руски език сред днешните украинци. Критично състояние за този билингвизъм настъпва тогава, когато местното население преминава от родния език (националния език на съответния етнос) на целевия език (в случая руски език). Национално – руския билингвизъм става характерна особеност за комуникацията и езиковото поведение на гражданите на Царска Русия и в най-голяма степен за гражданите на СССР. В това социално средище, той се възприема като предимство и повишава статуса на човек, тъй като отваря пътя му към сферите и професионалните дейности, които са недостъпни за хората, които не владеят руски език.

Безспорен е фактът, че както в Царска Русия, така и в СССР, руският език е влизал в контакт с другите езици на националностите, съставляващи тези обединения по схемата „висок – нисък“. Макар и определян като билингвизъм, подобен контакт, съгласно съвременните изследвания по социолингвистика, е по-скоро състояние на диглосия, а не билингвизъм (Ризов 1992). В Беларус този преход поражда така наречената „трисянка“. В Украйна поражда „суржик“, който постепенно излиза извън границите на прехода от един език на друг и започва да функционира самостоятелно като един вид „квази-език“.

Владееенето на книжовните норми на руски и украински език безспорно е билингвизъм, но украинският и руският език не са били с равен статут на територията на УССР.

Така както не са били с равен статут руският и белоруският език в БССР. Руският е бил език на държавната власт, армията, културните учреждения, художествената и научната литература и всичко, което се е отнасяло до „елита“ и високия стил на живот. Изтласкването на украинския и другите славянски езици от тези сфери ограничава възможностите им и забавя развитието им в исторически план.

Владеенето на книжовните норми на руския и украинския език безспорно е билингвизъм, но суржик като явление е плод на неравнопоставеността по време на езиковия контакт, а това съгласно изказаните твърдения и разгледаните теоретични постановки е случай на диглосия.

Множество световноизвестни социолингвисти са посветили работите си на различните типове езикови. Едни учени изследват контакти, които образуват креолски езици и това явление е разпространено до такава степен, че възникват термини като креолизация. Други изследват пиджин. Ние не можем да вземем техните готови теоретични изследвания, тъй като украинската езикова ситуация е прекалено различна от тези широко изследвани езикови явления.

Ако се опитаме да сравним езиковата ситуация през XX век в Украйна с тази в България, ще намерим ред съществени различия по отношение статуса на езиците, които са разпространени в тях. Ако в България българският език се възприема като нормален код, на който може да се общува в научна, политическа, държавна, правова и религиозна сфера и да не се провокира реакция от обществото, то в Украйна в тези сфери през по-голямата част от XX век украинският език е бил периферен. Той се е разглеждал като не достатъчно способен да задоволи потребностите на високата култура. В ролята на език за създаване на научни трудове, университетски лекции и т.н. се използва руският. Той е основното средство за изразяване на научна мисъл, особено в областта на природо-математическите и инженерните науки. Едва след 1991 г. в Украйна, украинският език заема мястото на официален, единствен, държавен език и започва да функционира масово в тези области, като дори днес рускоезичието в някои от тях все още не е преодоляно.

Преследванията, забраните, ограниченията, под които попада украинският език в книгоиздателската дейност, през XIX и XX в. силно са ограничили възможностите му за функционално и стилистична диференциация и обогатяване. За украинците, които живеят в други държави, украинският език не е държавен. Той не се употребява в сферите на държавното деловодство, войска и религия. Това разбира се води до по-късната му кодификация и

стесняването на възможностите и за развитие в сравнение с руския език. Системното отслабване на авторитета на този език от страна на официалната власт води до отчуждение от украинския език и култура на значителна част от интелигенцията, до нежелание да се говори украински език, да се развива украинската и украиноезичната култура. В съветско време официалната държавна политика и идеология на думи създава равенство между езиците в СССР, а в действителност руският език доминира във всички сфери на държавния и обществен живот. Спрямо украинския език се води целенасочена политика на унищожение и вмешателство в кодификацията на езика с цел максималното му приближаване до руския и унищожаване на самобитността му. Като се добави и масовият терор и репресии срещу украинската интелигенция – носител и представител на украинското национално самосъзнание, а също и срещу украинското село – основната украиноезична маса, враждебното и двойно отношение на съветската власт отказва много украинци от родния им език и насажда у тях страх от използването му и желание за мимикрия в руския език. Повечето документи и факти, свързани с официалната политика против украинския език стават известни едва в края на XX век и дават основание на украинските учени да нарекат този периода „лингвоцид“ (Лизанчук 2008).

Тези обстоятелства са в основите на причините и факторите, обуславящи украинско-руска диглосия, чиито резултати наблюдаваме днес. Диглосното съотнасяне на тези два езика е не само по оста „висок – нисък“, но и, както може да се очаква в идеологическия контекст на социалистическото общество, по оста „престижен – непрестижен“, „прогресивен – изостанал“, „свой – чужд“, „идеологически правилен – вражески“, „благонадежден – подозрителен“, „интернационален – националистичен“, а в крайна сметка и, както се оказва за мнозина украинци – „безопасен – опасен за живота“.

Литература:

- Аврорин 1972:** Аврорин, В. А. Двужычье и школа – В: Проблемы двужычья и многоязычия. Москва, 1972.
- Антоненко-Давидович 1997:** Антоненко-Давидович, Б. Як ми говоримо. Киев, 1997.
- Бойко 2005:** Бойко, Н. І. Українська експресивна лексика: семантичний, лексикографічний і функціональний аспекти. Монографія, 2005.
- Вайнрайх 1979:** Вайнрайх, У. Языковые контакты. Киев, 1979.
- Вахтин, Жиронкина, Лисковец, Романова 1995:** Вахтин, Н., Жиронкина, О., Лисковец, И., Романова, Е. Новые языки новых государств: явления на стыке близкородственных языков на постсоветском пространстве (о суржике и трасянке). Москва, 1995.

- Вашенко, Поповський 1994:** Вашенко, В. С., Поповський, А. М. Українізми в російських народних говорах. Дніпропетровськ, 1994.
- Виденов 2000:** Виденов, М. Увод в социолінгвистиката. София, 2000.
- Виденов 2005:** Виденов, М. Диглосията. София, 2005.
- Врублевська 2002:** Врублевська, Г. Суржик як елемент міської субкультури. – В: Урок української. № XI. Київ, 2002.
- Гнатюк 1957:** Гнатюк, Г. М. Російсько-українські мовні зв'язки в другій половині XVIII – перший чверт XIX ст. Київ, 1957.
- Гладкова, Ликоманова 2002:** Гладкова, Г. Ликоманова, И. Языковая ситуация: истоки и перспективы (болгарсько – чешские параллели). Краков, 2002.
- Горбач 1973:** Горбач, О. Російсько-українські мовні зв'язки. – В: Енциклопедія українознавства, т. 7. Паріж, 1973.
- Дешериев 1976:** Дешериев, Ю. Д. Проблема создания системы билингвистических понятий и вопросы методики ее применения в исследовании. – В: Методы билингвистических исследований. Москва, 1976.
- Їжакевич 1969:** Їжакевич, Г. П. Українсько-російські мовні зв'язки. Київ, 1969.
- Кознарський 1998:** Кознарський, Г. Нотатки на берегах мракобесок. – В: Критика. Київ, 1998.
- Кузнецова 2001:** Кузнецова, Т. Суржик і мовлення – В: Урок української, № VI. Київ, 2001.
- Лизанчук 2008:** Лизанчук, В. Геноцид, етноцид, лінгвоцид української нації. Львів, 2008.
- Масенко 2002:** Масенко, Л. Суржик як соціолінгвістичний феномен. – В: Дивослово, III. Київ, 2002.
- Мацюк 2002:** Мацюк, Р. Суржик для інтелігенції. – В: Довідник з історії найновішого поступу 1998-2001. Львів, 2002.
- Нещименко 1999:** Нещименко, Г. П. Этнический язык. Опыт функциональной дифференциации. Мюнхен, 1999.
- Озерова 2002:** Озерова, Н. Г. Украинизмы в газетной речи на рубеже тысячелетии. Киев, 2002.
- Пиркало, 2002:** Пиркало, С. Зелена Маргарита. Київ, 2002.
- Плющ 1972:** Плющ, П. П. Історія Української літературної мови. Київ, 1971.
- Радчука 2000:** Радчука, В. Суржик як недопереклад. – В: Українська мова і література, XI. Київ, 2000.
- Ризов 1992:** Ризов, Г. Проблеми на макросоціолінгвистиката. София, 1992.
- Руда 2000:** Руда, О. Суржик або напівмовність. – В: Українська мова і література, XI. Київ, 2000.
- Сербенська 1994:** Сербенська, Олександра Антісуржик. Львів, 1994.
- Ситник 2004:** Ситник, В. Проблема української мови - суржик. Дніпропетровськ, 2004.
- Ставицька 2008:** Ставицька, Л. Українська мова без табу: словник нецензурної лексики та її відповідників. Київ, 2008.
- Ставицька 2005:** Ставицька, Л. Український жаргон (словник). Київ, 2005.

- Ставицька 2001:** Ставицька, Л. Кровозмісне дитя двомовності. – В: Критика, Х. Київ, 2001.
- Стриха, Гриценко 1998:** Стриха, М., Гриценко, О. Суржик. Нариси української національної культури. Київ, 1998.
- Стриха 2006:** Стриха, М. Український художній переклад. Київ, 2006.
- Тараненко 2004:** Тараненко, О. Колоквіалізація, субстандартизація та вульгаризація як характерні явища стилістики сучасної української мови. – В: Мовознавство, І. Київ, 2004.
- Труб 2000:** Труб, В. М. Явище „суржику” як форма просторіччя в ситуації двомовності. – В: Мовознавство, І. Київ, 2000.
- Колектив 2007:** Колектив. Українсько-російська двомовність. Лінгвосоціокультурні аспекти. Тридцять шість наукових праць. Київ, 2007.
- Фаріон 2000:** Фаріон, І. Правопис-корсет української мови. Харків, 2000.
- Флаер 2000:** Флаер, М. Суржик: правила утворення безладу. – В: Критика, VI. Київ, 2000.
- Франко 1905:** Франко, І. Я. Двоязичність і дволичність. – В: Літературно-науковий вісник. Львів, 1905.
- Цыхун 2000:** Цыхун, Г. Креалізованы прадукт: трасянка як аб’ект лінгвістычнага даследавання. Мінск, 2000.
- Чапленко 1959:** Чапленко, В. Дещо про мову. Нью-Йорк, 1959.
- Швейцер 1990:** Швейцер, А. Д. Социолінгвістика. – В: Лингвистический энциклопедический словарь. Москва, 1990.
- Шевельов 1951:** Шевельов, Ю. Нарис сучасної української літературної мови. Київ, 1951.
- Шерех 1998:** Шерех, Ю. Так нас навчали правильних проізношень. – В: Поза книжками і з книжок. Київ, 1998.
- Ільченко 2003:** Ільченко, В. І. Експресія іменів в засобах масової інформації. Київ, 2003.
- Дель Гаудио 2007:** Дель Гаудио, С. Діалектальний субстрат в суржике. – В: Компаративні дослідження слов’янських мов і літератур, VII. Київ, 2007.
- Fishman 1980:** Fishman J.A. Prefatory notes. В: Nlde, H. Languages in Contact and in Conflict. Wiesbaden, 1980.
- Fishman 1967:** Fishman J. A. Bilingualism with and without diglossia; diglossia with and without bilingualism. Wiesbaden, 1967.
- Kloss 1966:** Kloss H. Types of multilingual communities. – In: Sociological Inquiry. Berlin 1966.
- Shevelov 1991:** Shevelov G. Y. Zum Problem des ukrainischen Anteils an der Bildung der russischen Schriftsprache Ende des 18. Jauhrhunderts. In and around Kiev. Hekdelberg, 1991.
- Weinreich 1953:** Weinreich U. Languages in contact. New York, 1953.
- Horbatsch 1988:** Horbatsch O. Das ukrainisch-russische Sprachgemisch (suržuk) und seine stilistische Funktion in Werk von Volodymyr Vynnyčenko and Oleksander Kornijchuk. Köln/Wien, 1988.

Інформація за автора:

Стефан Узунов завършва руска езикова гимназия и висше образование в Софийския университет „Свети Климент Охридски”, специалност „Славянска филология” с първи език украински и втори полски. Докторант по украинистика в Софийския университет.

E-mail: sfn@abv.bg